

LEGYŐZNI ISTENT? LÉTEZHET-E (JÓ) POLITIKA ISTEN ELLENÉBEN?

Dr. Máthé Zsuzsa

LEGYŐZNI ISTENT?
LÉTEZHET-E (JÓ) POLITIKA
ISTEN ELLENÉBEN?

Dr. Máthé Zsuzsa

„A kereszténység nem világmegvetésre nevel, hanem (...) teljes értelmi, akarati, testi szabadságot szorgalmaz. Igénye a teljes, a bűntől, a világtól, a sátántól, az emberek zsarnokságától mentes szabadság. Csak a legteljesebb demokrácia elég neki.”

(Páter Kiss Szaléz)¹

¹ Fáy Zoltán: Ferencesek Gyöngyösön. Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Rendtartomány, Bp., 1999. 116.

BEVEZETÉS

A fenti idézet Kiss Szaléz tragikus sorsú ferences szerzetestől származik, a Gyöngyösön szolgáló, a helyi Kisgazdapártban is szerepet vállaló pátertól, akit a kommunizmus térnyerésének egyik első, 1946-ban szovjet mintára indított koncepciós perének áldozataként tartunk számon. Ha a keresztény alapú szabadságeszme e tömör és egyenes megfogalmazását tüzetesen elolvassuk, hamar érthetővé válik, miért éppen ellene indult el az az eljárás, melyet a későbbi Mindszenty-per előképének is nevezhetünk. Mint cseppben a tenger mutatkozik meg a nyíltan istentagadó kommunista ideológia természete abban, hogy elsőként a keresztény közösség, azon belül is a legnagyobb, a katolikus egyház, valamint a kereszténydemokrata alapon politizáló legerősebb közösség, a Kisgazdapárt ellen fordult szovjet iránymutatással, a korabeli belügyi vezetés közreműködésével.

De vajon miért legyőzendő ellenfél és legyőzhető-e vajon Isten és a benne hívő, szabadságát Tőle eredeztető, Teremtője kinyilatkoztatott törvényeit, önnön töredékességét és istenképűségét egyszerre elfogadó, és hitét a világban is megélni kívánó ember?

Ha abból a keresztény meggyőződésből indulunk ki, hogy Isten a történelem ura, az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég, és ha elfogadjuk, hogy Ő az emberi természet megalkotója, valamint a szíveinkbe vésett erkölcsi mérce ősforrása, válaszunk csakis nemleges lehet.

E kiindulópont szerint a legtágabb értelemben vett politika – amely a társadalmak életét szabályozó, írott és íratlan szabályokban és kulturális teljesítményben megnyilvánuló önkifejezési mód, azaz a közösség ügyeinek teljes teritóriuma – akkor szolgálhatja rendeltetése szerint a közösség evilági kiteljesedését, ha elfogadja és valósággá is teszi Isten kinyilatkoztatott igazságait. A szűkebb értelemben vett politika mint a társadalmat érintő sorozatos döntések meghozatalának és gyakorlati érvényre juttatásának terepe ugyancsak nem nélkülözheti azt az igazodási keretet, melyet a bibliai tanítások, köztük főként a judaizmus és a kereszténység alapját egyszerre képező egyetemes erkölcsi törvények, a Tízparancsolat² és az újszövetségi felebaráti szeretet parancsa jelölnék ki.

Ez a kiindulópont, tudniillik, hogy Isten van és törvényei örökkévalóan érvényesek, cseppet sem kevésbé bizonyított, mint a létét elvető szekuláris felfogás. Profán módon mondhatjuk azt is, hogy legalább 50% esély mindenképp adható a javára.

² Konrad Adenauer szellemesen jegyzi meg, hogy „Isten Tízparancsolata azért olyan egyértelmű, mert nem konferencián döntöttek róla”

EURÓPA ISTEN NÉLKÜL?

Európában azonban ezt a lehetőséget mára diszkvalifikálták. A nemrég elhunyt emeritus pápa, XVI. Benedek az Egyház hanyatlása kapcsán írta a következőket: „A felvilágosodás óta él egy erős irányzat, mely az Egyházat elavultnak tartja. (...) A tudományos bizonyíthatóság vált a legfelső mércévé; így pedig – Bultmanná³ világosan látható – kialakult az úgynevezett modern világgép diktátuma, mely a lehető legdogmatikusabban viselkedik, és Istennek a világba való olyan beavatkozásait, mint a csoda és a kinyilatkoztatás, egyszerűen kizárja. Megengedi, hogy az embereknek vallása legyen, de ezt a vallást a szubjektív szférába utalja (...) ám egy olyan vallás, melyet kizárólag szubjektívvá tesznek, elveszíti formáló erejét, s az alany önmagát határozza meg.”⁴ Joseph Ratzinger leírja azt a feszítő önellentmondást is, hogy a természettudományokra korlátozódó racionalitás azon végső, nagy kérdéseinkre, hogy *honnan jövünk, mik vagyunk, hogyan kell helyesen élnünk* vagy *mi a rendeltetésünk*, bevallottan nem tud választ adni, az csakis a racionalitás egy másik, nem természettudományos szintjén lehetséges.

A modern világgép e diktátuma vezetett oda, hogy az Európai Unió tervezett közös alkotmányában, mely a praktikus és pragmatikus gazdasági és politikai együttműködésen túl a szellemi-lelki (paradox módon tulajdonképpen transzcendens) közös nevezőt, az „éthoszt” kívánta megragadni, még a keresztény gyökerekre való utalás sem volt lehetséges.⁵

A SEMLEGESSÉG MÍTOSZA

A liberális demokrácia eredendően „csak” semlegességet tűzött ki a különböző világnézetekkel szemben⁶, képviselői ezt a neutralitást tekintették a demokratikus Európa legfőbb előfeltevésének. Ám e felfogáson túllépett a szélsőséges individualizmus, amely immár a demokráciát és a jogállami kereteket veszélyeztető erőként veti ki magából a keresztény tanításokat és vele a kereszténydemokrácia perszonalizmusát, szabadságszményét, lassacskán szélsőséggé nyilvánítva az isteni törvényekkel érvelőket, kiszorítva őket ezzel minden érdemi diskurzusból. Mindezt támogatja az az eltörlés-kultúra is, mely a keresztény hagyományoktól megfosztaná kontinensünket, átírva, kilúgozva keresztény ünnepeink valódi jelentéstartamát, szimbólumrendszerünket és nyelvünket átalakítva.

Ugyanakkor ezek az erők az ateista „emberjogizmus” útjára lépve – szinte vallásalapítói indulattal, igazságait kinyilatkoztatva, leírásukhoz új szavakat, kifejezéseket és a tudományosság látszatával fellépő érvrendszereket kreálva – a világ átforgalmazásának nyilvánvaló igényével lépnek fel. Legnagyobb probléma velük, hogy tagadva jó és rossz

³ Rudolf Bultmann (1884-1976) német evangélikus teológus, bibliakutató, a dialektikus teológia képviselője. Álláspontjának lényege, hogy az Újszövetség történelmi bizonyíthatósága nem lehet a hit alapja. Ellenmondásos munkássága, a történelmi Jézus, a történelmi mellőzése a gnóziához köti.

⁴ Joseph Ratzinger: A föld sója (Kereszténység és katolikus egyház az ezredfordulón) 178-179. Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Bp., 2022.

⁵ Az Európai Unió 2004-es bővülése után került napirendre az Európai Alkotmányról szóló szerződés szövegezése, a kérdés az volt, megemlítsé-e az új alkotmány preambulumban a kereszténységet mint Európa egyedi civilizációjának egyik forrását? A tárgyalások alapját képező, véglegesnek szánt szövegben végül csak Európa klasszikus örökségét és a felvilágosodást határozták meg Európa szellemi gyökereiként – a kereszténység említés nélkül maradt.

⁶ E felfogást Jürgen Habermas (1929-) és Jacques Derrida (1930-2004), a XX. századi európai gondolkodás meghatározó személyiségei vallották.

LEGYŰZNI ISTENT? LÉTEZHET-E (JÓ) POLITIKA ISTEN ELLENÉBEN?

megkülönböztethetőségét, az erkölcs forrásává kizárólag az individuumot teszik.⁷ Könnyen belátható, hogy e logika azonnal megbicsaklik, ha végiggondoljuk, hogy 8 milliárd ember ugyanennyiféle erkölcsé és az ebből levezethető érdekek és igények milliárdjai nem fésülhetők össze értelmes renddé, és legalább olyan súlyos és fájdalmas történelmi vakvágányt jelentene az erre épülő politika egyeduralma, mint a magántulajdon eltörléséért síkra szálló kommunista ideológia.

A jelenleg domináns törekvések ellenére ugyanakkor ma is merhetünk, sőt, történelmi felelősségünk, hogy merjünk is a bibliai alapokról kiindulva szemérmesség és mentegetőzés nélkül gondolkodni közös életünkről, érvelni, ameddig csak lehet, a politikában is leképezhető keresztény alapvetések mellett.

Európa keresztény gyökereinek e deklarált megtagadásáról írt a Dél-Afrikában született, Egyesült Államokban munkálkodó, zsidó származású jogászprofesszor, J. H. H. Weiler⁸ és a neves, ugyancsak amerikai közéleti gondolkodó, George Weigel is pontos diagnózist⁹.

Különös, hogy az európai születésű katolikus egyházfők – Szent II. János Pál pápa és a nemrég elhunyt emeritus pápa, XVI. Benedek – mellett legtisztábban talán e két tengerentúli kívülálló ragadta meg az európai civilizáció válságának transzcendens eredőit. Ők mintha tisztábban, élesebben látnák, hogy a kereszténység – az európai múlt minden bűne és félresiklása mellett – évszázadokon át megtartotta ezt a civilizációt, és páratlan kulturális teljesítményben bontakoztatta ki népeit, melyek képesek voltak a megújító lelkiismeretvizsgálatra, a bűnökért való bocsánatkérésre is, ami ugyancsak a kereszténységből levezethető vonás.

Léteztek korábban is, léteznek ma is az öreg kontinensen a keresztény társadalmi tanításokkal alapjaiban szembeálló, a kereszténységben kifejezett korlátot, ellenséget látó és tanításait eltörölni vágyó ideológiai-politikai törekvések, ahogy olyan törvények is születtek/születnek szép számmal, amelyek nélkülözik végső céljukat, az objektív jó és az igazság szolgálatát. Ennek legfájdóbb tapasztalatait a XX. század hozta el a két világhéjjel és a két totalitárius diktatúra sátáni tombolásával. (Tudható, hogy nemcsak a kommunizmus időszakában szenvedtek üldöztetést a keresztények, de a nácizmussal szemben fellépő papok, szerzetesek, az embertelenséggel szemben ellenállást vállaló civilek közül is sokak haláltáborokban végeztek. Csak Lengyelországban 1939 és 1945 között háromezer papot öltek meg, közülük 1992-en koncentrációs táborokban, legtöbbször Dachauban vesztették életüket. 1941-ben Hitler ki is jelentette, „ha a háború véget ér, életem utolsó feladata az lesz, hogy megoldom az Egyház problémáját”.¹⁰) E kataklizmák kristálytisztán adják elénk, mi történik akkor, amikor Isten törvényeit szögbe akasztja az európai ember. Erről írt Szolzenyicin is az első világháború okait elemezve: „Az isteni dimenziójától megfosztott emberi tudat hiányosságai meghatározó tényezők voltak a század mindegyik büntetésében. (...) Az első világháborúra akkor került sor, amikor az egészségtől és bőségtől duzzadó Európa öncsonkító tombolásba kezdett (...), melyre az a mentális fogyatkozás adhat magyarázatot, amely Európa vezetőinek körében – a felettük létező Felsőbb Hatalom tudatának elvesztése miatt – kialakult.”¹¹

⁷ A relativizmus érvrendszere köszön vissza a nemrégiben az ország kedélyeit borzoló videóban, melyben a 39 éves homoszexuális pedagógia asszisztens, aki egy 15 éves gyermekkel folytatott szexuális viszonyt, ezt mondta a kamerába: „nekem ez befér a moralitásomba...az, hogy neked más a moralitásod, az engem nem tud érdekelni, az enyémbe befér. A moralitás az egy személyes dolog. Ne akard a tiédet az enyémre ráerőltetni, mint ahogy én sem akarom az enyémet ráerőltetni.”

⁸ J.H.H. Weiler: Keresztény Európa. Szent István Társulat, Bp., 2006.

⁹ George Weigel: Kocka és katedrális. Európa, Amerika és az Isten nélküli politika. MCC Press, 2022.

¹⁰ Giovagnoli Agostino, Avvenire, 2012 In: Magyar Kurír, 2012. április 25. (Milyen vádak alapján hurcolták el a náci papokat?)

¹¹ Solzhenitsyn, Aleksandr: Men Have Forgotten God, National Review, 1983. 872-876

Az Egyház szerepe kapcsán hasonlóan érvel Ratzinger is, aki kifejti: „épp az elnyomó rendszerekben mutatkozott meg, hogy az Egyház, mely nem hagyja magát belegyűrni egyetlen egyen-világnézetbe, ellenpólus marad, s mivel világ-méretű közösségként van jelen, erőt képvisel az elnyomással szemben. A 20. század eddig nem ismert módon tette láthatóvá, hogy az Egyház ellenálló erőt jelent minden világi, politikai és gazdasági elnyomó és uniformizáló mechanizmussal szemben; az embereknek a szabadság helyét biztosítja és utolsó határt szab az elnyomásnak. (...) Ha az Egyházból lépek föl a diktatúra ellen, azt nemcsak magánszemélyként, a saját nevemben teszem, hanem egy olyan belső erőből, mely felülmúlja saját éneket és szubjektivitásomat.”

KERESZTÉNYSÉG ÉS DEMOKRÁCIA

Ha újra elolvassuk páter Kiss Szaléz fent idézett gondolatait, megérthetjük, miért első és végső ellenfél a totalitárius igényekkel fellépő rendszerek számára Isten és a benne hívő ember? És fordítva, miért jelenthet valódi „demokracia-vitamint” egy társadalom számára, ha annak tagjai önmagukra és másokra Isten teremtményeként és a felebaráti szeretet gyakorlására hívott közösségként tekintenek? A kereszténységből ugyanis radikálisan más szabadság-értelmezés és ezen alapuló társadalom-felfogás fakad, mint az ember alkotta ideológiákra épülő politikai eszmékből, melyek egyfelől nélkülözik a transzcendens látásmódot, az élet és a történelem egyetemes perspektívába helyezésének igényét, másfelől elvetik az objektív, megismerhető igazság létezését, a jó és a rossz, a helyes és a helytelen megkülönböztethetőségét.

A keresztény hit távlatot és értelmet ad az életnek, reményt a válságok közepette, miközben a teremtésbe Isten társául hívott ember, aki ráadásul – más nagy világvallásokhoz képest jóval meghittebb, személyes viszonyban – Isten gyermekének is mondhatja magát, ab ovo, azaz életre hívása, létezése okán méltósággal van felruházva. A keresztény tanítás szabadítást kínál a belső ürességtől, a céltalanság gyöttrő érzésétől és a bűn-tudat elviselhetetlen súlya alól, oldja az egzisztenciális szorongást, a világ mániákus és reménytelen kontrolljának nyomasztó kényszerét, és nem utolsó sorban önmagunk és felebarátunk azonos mértékű szeretetére hívva felelősséget is kér a másik ember irányába, azaz az öncél helyett a közös érdek szolgálata felé irányítja a figyelmet.

A kereszténységből fakadó társadalmi tanítások gyakorlati érvényesülése, politikum általi védelme pedig hasznos és értékes a nem keresztények számára is. Egy élhető, kipróbált társadalmi keretrendszert jelent ugyanis, amelyben – az irgalmas samaritánus példázata szerint – az állam által működtetett intézmények nem hagyják az út szélén a leggyengébbeket, odahajolnak a társadalom elesettjeihez. Idegen a kereszténydemokrácia felfogásától az önkény, szabadságot ad a gondolkodásra, az önkifejezésre és a személyes kiteljesedésre, sőt, a bűnösben is meglátja a méltóságot hordozó embert, s a „szabadság-egyenlőség-testvériség” hármását okos együttműködésben képes összegegyeztetni az „Isten-haza-család” hármias fogalmi körével.

A hitet ráadásul nem lehet kiérdemelni, ily módon annak kegyelme a legdemokratikusabb dolog a világon. És fordítva, az nem is kikövetelhető, innen a kereszténység toleranciája, szelídsége más vallások követői és az Istent keresők vagy épp elvetők irányában.

Amikor istentagadó ideológiákat képviselő politikai csoportok kerülnek hatalmi helyzetbe, fentiekkel szemben óhatatlanul az egyes ember, a maga tökéletlenségében válik mértékké, aki töredékes és esendő, és aki – az élete felett korlátot nem ismerve – nagy eséllyel fordul saját igazságát zászlójára tűzve az őt korlátozó másik ember ellen, hatalmi eszközökkel kényszerítve rá meggyőződését. Ez, az emberi kapcsolatokat pusztá hatalmi viszonyként értelmező

LEGYŐZNI ISTENT? LÉTEZHET-E (JÓ) POLITIKA ISTEN ELLENÉBEN?

felfogás pedig hihetetlen sok szenvedés forrása: egymás ellen fordít férfit és nőt, gyermeket és szülőt, tanárt és diákot, de akár a hagyományt szétrombolva ösöket és leszármazottakat is. A kiporciózott, az individuum jogait zászlajára tűző nézőpont élesen szemben áll a felebaráti szeretet nagyvonalúságával, mely önmagunkra és a másokra is gyarló, de gyarlóságában is – egyszerűen Isten életre hívása okán – szeretetre méltó személyként tekint.

Míg Isten a saját képmására teremtett embertől azt kívánja, hogy őt szabadon, belső meggyőződésből, Teremtőjét életében egyre inkább felismerve imádja, addig az ember kreálta – mégoly jó szándékú elképzeléseken alapuló – ideológiák az evilági élet időkorlátja miatt türelmetlenül egyneműsíteni és elképzeléseikhez formálni kívánnak másokat. Végzetes, fájdalmas tévutakra kanyarodhat egy közösség, ha a vegytisztán emberi elképzeléseket „vallássá” formál, dogmává merevít.

A napjainkat jellemző relativizmus a teológiai és hitéleti rítusokhoz és előírásokhoz való kötődés gyengülését, később azok kinevethetővé válását, majd egyre inkább szélsőséggé való nyilvánításuk lehetőségét vonta maga után. Mára pedig elvezetett a kereszténységből fakadó erkölcsiség, az ezt alkotó erények (mint a már Szent István Intelmeiben is felsorolt¹² jóság, becsület, alázat, igazságosság, irgalmasság, becsületesség, szelídség, szemérem stb.) elvetéséhez, azaz európai civilizációnk erkölcsi alapjainak meggyengüléséhez.

E közös nevező szétzilálása márpedig soha nem tapasztalt, veszélyes változásokhoz visz el. Ahogy Werner Heisenberg Nobel-díjas német fizikus, a kvantummechanika atyja írta: „... *ha ez a zsinórmérték, amely mágneses erőként tartja össze Európát, egyszer kimerül, és nem lesz merre mutasson a nyugati ember iránytűje, akkor iszonyatos dolog történik az emberiséggel, rosszabb az atombombánál, a koncentrációs táboroknál is.*”¹³

Ugyanakkor az is történelmi tapasztalatunk, hogy az emberi lelkiismeret szűrőjén fennakadó társadalmi törekvések és trendek hatalmi eszközökkel darabideig fenntarthatók bár, de hosszabb távon az erkölcsi törvényeken alapuló igazság felé, mint éltető fényforrás felé törő emberi természet leleplezi azok álságos voltát, fellázad ellenük és a történelem süllyesztőjébe parancsolja őket.

A kereszténység története azt mutatja, mindig számíthattak megvetésre, üldöztetésre a Jézus tanításáért emberi hatalmasságokkal szembeszálló keresztények. Nem véletlen, hogy napjainkban is a legüldözöttebb vallás a kereszténység¹⁴, ám ezt a súlyos globális emberi jogi krízist alig halljuk a közbeszédben emlegetni.

Ám ahogy a hitéért sokat szenvedett Mindszenty József hercegprímás jelmondata is üzeni, „*Devictus vincit*”, azaz „*Legyőzve (is) győz*”, aki szilárdan kitart, hiszen az örök életre tárul ki előtte a kapu. A történelemből az is kiolvasható, hogy a politika, mely a közösség ügyeiben eljárva az isteni törvényeket ignorálja vagy egyenesen szembeszáll velük, hosszú távon nem szolgálhatja egy közösség valódi érdekeit.

¹² Szent István király Intelmei és törvényei. Szent István Társulat, Bp., 2020

¹³ W. Heisenberg: A rész és az egész. Gondolat Könyvkiadó, Bp., 1975. 282.

¹⁴ Az Open Doors 2022-es jelentése szerint több mint 360 millió keresztényt üldöznek világszerte. <https://www.vaticannews.va/hu/vilag/news/2022-06/open-doors-2022-jelentes-nott>

Szerző:
Dr. Máthé Zsuzsa

Grafikai tervezés:
Balás Design

Felelős kiadó:
Dr. Máthé Zsuzsa

Szent István Intézet 2023
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

